

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

ГРОМКО ВОЛОДИМИР ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 343.223 (477)

**ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ
ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ МВС України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Гришук Віктор Климович,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
декан юридичного факультету.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Мельник Микола Іванович,
Конституційний Суд України,
суддя;

кандидат юридичних наук, доцент
Азаров Денис Сергійович,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
декан факультету правничих наук.

Захист відбудеться «2» жовтня 2015 р. о 09³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.725.02 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26

Автореферат розісланий «1» вересня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Красницький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Важливість питань щодо встановлення адекватних меж кримінальної відповідальності службових осіб, з огляду на нещодавні тенденції у державній політиці у сфері протидії корупції, особливого доведення не потребує. Вони були, є і будуть актуальні за будь-яких умов.

Застосування кримінальної відповідальності є, очевидно, не основним, але значущим чинником у забезпеченні ефективної діяльності осіб, наділених управлінськими функціями. Лише за ефективного функціонування всіх ланок системи управління в суспільстві можна сподіватися на ефективний розвиток суспільних галузей загалом. А кримінальне законодавство у цій сфері, як і в інших, виконує превентивну та каральну функції.

Нормативні приписи про застосування кримінальної відповідальності щодо службових осіб не є новелою законодавства. У вітчизняному законодавстві вони здолали доволі тривалий етап становлення та постійного вдосконалення. Власне, у цьому контексті Кримінальний кодекс України (далі – КК) останніми роками зазнав таких перетрубацій, відтак є підстави стверджувати про необхідність ґрунтовного переосмислення концепції відповідальності службових осіб, перегляду усталених підходів до вирішення питань кваліфікації таких діянь, установа меж відповідальності за їх вчинення тощо.

Науковці завжди приділяли належну увагу формуванню ефективної моделі відповідальності службових осіб. Зокрема, питання кримінологічної характеристики, протидії та кримінальної відповідальності за вчинення службових злочинів відображено у працях таких відомих вітчизняних та іноземних учених, як: Д. С. Азаров, А. А. Аслаханов, Ю. А. Бантишев, Б. В. Волженкін, Л. Д. Гаухман, А. С. Горелік, В. К. Грищук, Н. О. Гуторова, Н. Д. Гришаєв, А. І. Долгова, О. О. Дудоров, А. А. Жижиленко, Б. В. Здравомислов, В. І. Зубкова, А. Ф. Зелінський, І. І. Карпець, В. Ф. Кіріченко, О. І. Кірпічников, В. П. Коваленко, О. М. Круглов, Д. І. Крупко, В. М. Кудрявцев, М. Д. Лисов, Н. О. Лопашенко, В. В. Лунєєв, Ю. І. Ляпунов, В. С. Лукомський, В. В. Медведчук, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, О. Б. Сахаров, Д. А. Семенов, О. Я. Светлов, В. І. Соловійов, Є. Л. Стрельцов, А. А. Стрижевська, І. К. Туркевич, А. Н. Трайнін, С. В. Трофімов, Б. С. Утевський, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, П. С. Яні та багато інших.

З огляду на істотність змін кримінального законодавства у трактуванні питань кримінальної відповідальності за вчинення службових злочинів, праці зазначених учених можуть бути використані як основа для розроблення нової концепції застосування кримінального законодавства у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у Львівському державному університеті внутрішніх справ у межах комплексної теми наукових досліджень «Проблеми реформування

правової системи України» на 2012–2015 роки (номер державної реєстрації 0112U007492).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є оновлення концепції відповідальності службових осіб у зв'язку з істотними змінами у кримінальному законодавстві в цій частині, перегляд усталених у кримінально-правовій науці та правозастосовній практиці підходів до вирішення таких питань, оцінка уніфікованості та обґрунтованості врахування вчинення злочину службовою особою як обставини, що обтяжує відповідальність, розроблення пропозицій щодо усунення виявлених у процесі дослідження недоліків КК.

Відповідно до мети у дисертації вирішуються такі *задачі*:

– здійснити огляд історії розвитку законодавства та стану наукового розроблення питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою;

– встановити сучасне розуміння поняття службової особи за чинним КК та запропонувати підходи до вирішення проблеми визнання (невизнання) такими окремих категорій осіб;

– охарактеризувати особливості встановлення та змісту загальних ознак суб'єкта під час визнання службової особи спеціальним суб'єктом злочину за чинним КК;

– розглянути особливості вирішення питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою за кримінальним правом окремих зарубіжних держав;

– визначити зміст та обсяг поняття обставин, що обтяжують відповідальність за кримінальним правом України, та місце серед таких вчинення злочину службовою особою;

– здійснити класифікацію злочинів, ознакою яких є їх учинення службовою особою за різноманітними критеріями;

– проаналізувати способи нормативного закріплення вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки у КК, дати оцінку таким підходам та запропонувати шляхи уніфікації законодавства у цій частині;

– з'ясувати загальні підходи до визначення меж відповідальності за вчинення злочину службовою особою у сучасному кримінальному законодавстві з урахуванням його змін;

– здійснити порівняльний аналіз меж відповідальності за злочини у сфері службової діяльності та злочини, конститутивною ознакою яких є їх учинення службовою особою;

– проаналізувати межі відповідальності за злочини, кваліфіковані за ознакою їх учинення службовою особою, порівнявши такі з основним складом відповідного злочину та злочинами у сфері службової діяльності;

– запропонувати основні шляхи усунення виявлених під час дослідження недоліків кримінального законодавства щодо встановлення відповідальності за вчинення злочину службовою особою.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової протидії злочинам, що вчиняють службові особи.

Предмет дослідження – вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України.

Методи дослідження обрано на основі окреслених у науковій роботі мети та задач, з урахуванням об'єкта та предмета дисертації. Застосування методу структурно-функціонального аналізу сприяло визначенню соціальної зумовленості посилення кримінальної відповідальності службових осіб (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1). Історико-правовий метод застосовано під час дослідження розвитку питань відповідальності службових осіб у вітчизняному законодавстві (підрозділ 1.1, 1.2). За допомогою формально-юридичного методу вивчено зміст і структуру обставин, що обтяжують відповідальність загалом і вчинення злочину службовою особою зокрема, а також кримінально-правові норми, якими встановлена кримінальна відповідальність за вчинення злочинів у сфері службової діяльності та інших злочинів, спеціальним суб'єктом яких може виступати службова особа, їх відповідність правилам законодавчої техніки (розділи 2, 3). Метод системного аналізу застосовано для комплексного розгляду складових предмета дослідження як елементів єдиного цілого (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3); порівняльно-правовий – для вивчення кримінально-правових норм про відповідальність службових осіб у сучасному вітчизняному та зарубіжному законодавстві з метою ймовірності використання зарубіжного досвіду (підрозділ 1.4). Ці та інші наукові методи використано у взаємозв'язку, що сприяло здійсненню всебічного аналізу, обґрунтуванню теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали опублікованої судової практики, відповідні узагальнення Верховного Суду України, а також слідчо-прокурорська та судова практика.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні цілісним комплексним монографічним дослідженням питань нормативного врахування такої обставини, як вчинення злочину службовою особою, під час конструювання кримінально-правових норм із таким спеціальним суб'єктом і вирішення інших питань застосування кримінальної відповідальності у таких випадках.

На основі виконаного дослідження обґрунтовано або додатково аргументовано низку нових теоретичних і прикладних понять, положень і висновків. Найбільш істотні з них такі:

уперше:

– запропоновано розширене тлумачення обставин, що обтяжують відповідальність, як законодавчо визначених умов, за наявності яких обмежується або виключається застосування звільнення від кримінальної відповідальності,

окремих менш суворих форм кримінальної відповідальності або за наявності яких обтяжується призначуване покарання, становище особи в процесі виконання (відбування) покарання, становище особи щодо наявності у неї судимості, а також умови, яким надається статус ознак самостійного складу злочину, з наявністю яких законодавець пов'язує можливість і доцільність установлення більш суворих меж відповідальності порівняно з основним складом злочину;

– зауважено на використанні законодавцем подібних, але водночас відмінних, законодавчих конструкцій «зловживання службовим становищем» і «зловживання повноваженнями». Перша позначає протиправні діяння службових осіб, поняття яких запропоновано у примітці до ст. 364 КК, інша – діяння службових осіб юридичних осіб приватного права та осіб, які надають публічні послуги. Це унеможливило застосування посиленої відповідальності до діянь службових осіб юридичних осіб приватного права у всіх випадках, коли у відповідній статті КК відповідальність пов'язується з використанням (зловживанням) службового становища;

– обґрунтовано, що у зв'язку зі змінами у кримінальному законодавстві в частині закріплення, що істотною шкодою у ст.ст. 364, 364-1 КК є шкода матеріального характеру, положення статей інших (окрім 17) розділів КК, у яких передбачено відповідальність службової особи як спеціального суб'єкта злочину, слід вважати специфічними видами зловживання службовим становищем (повноваженнями), однак не спеціальними нормами стосовно ст. 364 та ст. 364-1 КК. Відтак за наявності підстав такі діяння слід кваліфікувати за сукупністю статей, якими передбачено відповідальність за такий специфічний вид злочину, вчинений службовою особою, та ст. 364 або ст. 364-1 КК;

– доведено необхідність перегляду статей КК, ознакою основного складу яких є вчинення злочину службовою особою і використання для диференціації їх відповідальності таких конструкцій: а) «службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем» – для встановлення посиленої відповідальності лише публічних службових осіб; б) «службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем (повноваженнями)» – для встановлення посиленої відповідальності і публічних службових осіб, і службових осіб юридичних осіб приватного права; в) «службовою особою шляхом зловживання своїми службовими повноваженнями» – для встановлення посиленої відповідальності лише службових осіб юридичних осіб приватного права;

– обґрунтовано необхідність установлення поряд із відповідальністю службових осіб посиленої відповідальності осіб, які надають публічні послуги, за діяння, у яких такі особи не є спеціальними суб'єктами. Як засвідчив аналіз, за зловживання повноваженнями та одержання неправомірної вигоди такі особи підлягають більш суворій відповідальності порівняно зі службовими

особами юридичних осіб приватного права, а от за вчинення такими особами інших злочинів це законодавчо не враховано;

удосконалено:

– учення про поняття службової особи у кримінальному праві України, зокрема виокремлено та розмежовано їх певні види, відмежовано таких осіб від осіб, які надають публічні послуги, здійснено диференціацію тяжкості вчинення одних і тих же діянь різними суб'єктами (службовими особами та особами, які надають публічні послуги) тощо;

– розуміння змісту загальних ознак суб'єкта злочину у вирішенні питання визнання службової особи спеціальним суб'єктом злочину (зокрема, додатково розроблено питання про спеціальну осудність, вік, з якого може наставати відповідальність службової особи, тощо);

– тлумачення вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки;

дістали подальший розвиток:

– пропозиція про доцільність вирішення проблеми уніфікованого посилення кримінальної відповідальності за злочини, вчинені шляхом службових зловживань через відмову від відповідної кваліфікуючої ознаки з одночасним вирішенням цього питання в окремій нормі (пропонується у ст. 18 КК);

– підхід щодо доцільності усунення дискусії в розмежуванні понять «зловживання владою» та «зловживання службовим становищем» шляхом унесення відповідних змін до ст. 364 КК.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані у дисертації результати мають теоретичне і теоретично-прикладне значення. Використання наукових результатів дослідження ймовірно у подальшому вдосконаленні кримінального закону. На практиці положення, викладені в дисертації, можуть бути використані у правозастосуванні, насамперед у процесі кваліфікації відповідних злочинів. Результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі – під час викладання курсу Особливої частини кримінального права, спецкурсу «Проблеми кримінально-правової кваліфікації», кримінології тощо.

Результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень цієї та інших проблем кримінальної відповідальності службових осіб, а також запобігання злочинам у діяльності осіб, наділених управлінськими функціями.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації викладено на п'яти науково-практичних заходах, зокрема: Звітній науково-практичній конференції факультету з підготовки слідчих Львівського державного університету внутрішніх справ (м. Львів, 2012 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Теоретичні та практичні проблеми розвитку

кримінального права і процесу» (м. Івано-Франківськ, 2013 р.); Звітній науковій конференції ад'юнктів, аспірантів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» (м. Івано-Франківськ, 2014 р., 2015 р.).

Публікації. За результатами дисертації опубліковано шість наукових статей у фахових виданнях з юридичних наук (з них одна – в іноземному періодичному виданні) та п'ять тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, з яких основний текст – 198 сторінок, список використаних джерел (255 найменувань) – 26 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, його методологічні засади; сформульовано основні наукові положення, що виносяться на захист; вказано практичне значення одержаних результатів та наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Загальні засади дослідження питань кримінально-правової оцінки вчинення злочину службовою особою» складається із чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історія розвитку законодавства та стан дослідження питання відповідальності за вчинення злочину службовою особою»* здійснено огляд основних історичних етапів зміни підходів до нормативного закріплення та наукового розуміння особливостей відповідальності службових осіб та проаналізовано стан наукової розробки обраної проблематики. Констатовано, що потребують аналізу питання про: наслідки змін у кримінальному законодавстві щодо встановлення відповідальності службових осіб (для кваліфікації, покарання тощо); обмеження у застосуванні за вчинення корупційного злочину окремих «заохочувальних» положень КК; конкретні шляхи забезпечення уніфікованої диференціації відповідальності службових осіб та осіб, які надають публічні послуги, залежно від їх виду тощо. На вирішення таких питань і зорієнтована дисертація.

У *підрозділі 1.2 «Поняття службової особи за чинним КК та проблеми визнання (невизнання) такими окремих категорій осіб»* акцентовано увагу на аналізі нормативного закріплення поняття службової особи у кримінальному

законодавстві України. Проаналізовано еволюцію цієї нормативної дефініції в українському законодавстві. Зроблено висновок, що в чинному КК передбачено шість спеціальних суб'єктів відповідальності за вчинення злочинів службовими особами та особами, які надають публічні послуги. Охарактеризовано їх правовий статус. Виявлено окремі недоліки КК щодо нормативного закріплення поняття службової особи. Доведено, що в уточненні у КК стосовно службової особи юридичної особи приватного права «незалежно від організаційно-правової форми» нема потреби. Обґрунтовано, що, визначивши поняття службової особи у примітці до ст. 364 КК, законодавець мав би визначити у примітці до ст. 364-1 КК поняття службової особи юридичної особи приватного права. Окрім цього, наголошено, що у зв'язку зі змінами в законодавстві здебільшого вирішено питання про правовий статус окремих категорій осіб (нотаріус, лікар, викладач тощо) що тривалий час було дискусійним.

У підрозділі 1.3 «*Особливості визнання службової особи суб'єктом злочину за чинним КК*» досліджено особливості змісту загальних ознак суб'єкта злочину у разі його вчинення службовою особою. Наголошено, що з'ясування змісту таких ознак має істотне значення для правильного застосування кримінального закону. Водночас, якщо стосовно розуміння ознаки, що службовою особою може визнаватись лише фізична особа, питань не виникає, то щодо розуміння осудності та віку є низка особливостей. Відтак розглянуто актуальні питання про «спеціальну» осудність службової особи, а також вік, із якого службова особа може підлягати кримінальній відповідальності. Запропоновано варіанти кримінально-правової оцінки ситуацій: коли службова особа не усвідомлює свого статусу, розуміючи характер фактично вчинюваних дій; у разі фактичного зайняття посади за відсутності віку, з якого законодавство дозволяє обіймати таку посаду тощо.

У підрозділі 1.4 «*Особливості вирішення питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою за кримінальним правом окремих зарубіжних держав*» з метою вивчення зарубіжного досвіду щодо вирішення питань відповідальності службових осіб проаналізовано законодавство понад 20 держав. За результатами встановлено, що поняття службової (посадової) особи у більшості з них загалом має подібне трактування. Як позитивний визнано зарубіжний досвід щодо вирішення питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою в окремих державах (Австрія, Республіка Білорусь тощо), на якому ґрунтувалося формулювання авторського бачення шляхів удосконалення КК.

Розділ 2 «Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України: поняття та нормативне закріплення» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Поняття обставин, що обтяжують відповідальність за кримінальним правом України» здійснено розмежування цього поняття з суміжними. На основі розуміння сутності кримінальної відповідальності наведене розширене (не лише як кваліфікуючих ознак) тлумачення поняття обставин, що обтяжують відповідальність. Такими запропоновано вважати також усі випадки, коли «погіршується» становище винного, тобто до нього, з огляду на відповідну обставину, не можуть бути застосовані «заохочувальні» інститути кримінального законодавства (звільнення від кримінальної відповідальності, засудження з випробуванням тощо). З уваги на викладене, запропоновано авторську дефініцію обставин, що обтяжують відповідальність.

У підрозділі 2.2 «Види злочинів, ознакою яких є їх вчинення службовою особою» виокремлено найбільш істотні критерії та здійснено за ними класифікацію злочинів, відповідальність за вчинення яких службовими особами передбачена у КК. Зокрема виокремлено статті КК: у яких є пряма вказівка, що суб'єктом такого злочину є службова особа (таких налічується 26); з їх змісту випливає, що відповідний злочин може бути вчинено лише конкретною службовою особою (понад 30); суб'єкт основного складу яких є загальним, а кваліфікованого – службова особа (понад 40) тощо. Водночас зазначено, що, наприклад, з-поміж злочинів, кваліфікованих за ознакою їх учинення службовою особою, 3 злочини невеликої тяжкості, 15 – середньої тяжкості, 25 – тяжких і 2 – особливо тяжких, що підтверджує відсутність системності у КК щодо регламентації відповідальності службових осіб.

У підрозділі 2.3 «Проблема уніфікації нормативного закріплення вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки у КК» проаналізовано нормативні дефініції, якими послуговувався законодавець під час диференціації у чинному КК відповідальності за злочинні діяння за ознакою їх учинення службовою особою. Наголошено на необхідності врахування, що у КК: а) розмежовано поняття «зловживання владою» та «зловживання службовим становищем»; б) стосовно публічних службових осіб використано термін «зловживання службовим становищем», а стосовно службових осіб юридичної особи приватного права та осіб, які надають публічні послуги, – «зловживання повноваженнями». Акцентовано, що це мало б бути передбачено у відповідних статтях КК. Запропоновано способи уніфікації викладу відповідних кваліфікуючих ознак з урахуванням наведеного.

Розділ 3 «Межі відповідальності за вчинення злочину службовою особою за чинним КК: сучасний стан і шляхи вдосконалення» складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Загальні підходи до визначення меж відповідальності за вчинення злочину службовою особою» подано загальну характеристику меж відповідальності за злочини, конститутивною ознакою яких є їх учинення службовою особою. Проведено порівняння меж відповідальності за

подібні злочинні діяння різних суб'єктів (наприклад, за зловживання службовим становищем та повноваженнями), а також і за різні діяння. Укотре встановлено непослідовність законодавця. Зокрема, під час порівняння ст.ст. 364, 364-1, 365-2 КК найбільш небезпечними є підстави вважати діяння публічної службової особи, менш суворими – особи, яка надає публічні послуги, і зрештою – службової особи юридичної особи суб'єкта приватного права. Водночас за одержання неправомірної вигоди найбільш суворя верхня межа покарань встановлена вже за діяння, вчинені особами, які надають публічні послуги, тощо.

Доведено, що, оскільки за сучасних умов істотна шкода у службових зловживаннях може мати винятково матеріальний характер, тому інші склади службових злочинів, де така ознака (істотна шкода матеріального характеру) апріорі виключається, немає підстав відносити до спеціальних норм. Відтак запропоновано нові підходи щодо кваліфікації діянь службової особи у таких випадках.

У підрозділі 3.2 «Порівняльний аналіз меж відповідальності за злочини у сфері службової діяльності та злочини, конститутивною ознакою яких є їх вчинення службовою особою» проаналізовано та подано у формі діаграм порівняльний аналіз меж караності: а) злочинів, передбачених статтями Розділу 17; б) злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, та злочинів, передбачених статтями інших (окрім 17) розділів КК, суб'єктом яких може бути або лише службова особа, або, як правило, службова особа. Віднайти логіку у встановленні меж відповідальності у таких випадках не вдалося. Констатовано, що у КК встановлено за деякі такі злочини істотно суворіші межі відповідальності, ніж у ч. 1 ст. 364 КК, за інші – істотно нижчі.

У підрозділі 3.3 «Межі відповідальності за злочини, кваліфіковані за ознакою їх вчинення службовою особою» проаналізовано та подано у формі діаграм порівняльний аналіз меж караності злочинів, кваліфікуючою ознакою яких є їх учинення службовою особою порівняно із: а) межами караності таких злочинів з основним складом; б) межами караності зловживання службовим становищем (ч. 1 ст. 364 КК). Такий аналіз здійснено окремо стосовно статей кожного розділу Особливої частини КК. З'ясовано, що, наприклад, у ст.ст. 157–160 КК верхня межа відповідальності за всі кваліфіковані злочини збільшуються, порівняно з основним складом злочину (від 1,25 до 2,5 разів); жоден із таких злочинів не має менш суворих меж караності, ніж у ч. 1 ст. 364 КК; у всіх (за винятком ст. 160 КК) таких злочинах верхня межа санкції перевищує верхню межу санкції ч. 1 ст. 364 КК (1,33–3,33 раза). Загалом така ситуація простежується і стосовно статей інших розділів КК, що вкотре свідчить, що дії законодавця щодо використання вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки є безсистемними та доводить необхідність уніфікації кримінального законодавства в цій частині.

У підрозділі 3.4 «Основні шляхи вдосконалення кримінального законодавства в частині встановлення відповідальності за вчинення злочину службовою особою» розглянуто ймовірні варіанти вирішення проблеми уніфікованого посилення кримінальної відповідальності за злочини, вчинені шляхом службових зловживань. Запропоновано скасування в усіх статтях КК обтяжуючих відповідальність ознак, що стосуються вчинення злочину «службовою особою», «особою, яка є представником влади», «службовою особою із зловживанням службовим становищем», «службовою особою з використанням службового становища» тощо, і одночасне вирішення цього питання в окремій нормі Загальної частини. Такий підхід дасть змогу: диференціювати відповідальність усіх категорій службових і прирівнених до них осіб (осіб, які надають публічні послуги), а також забезпечити єдині підходи (уніфікацію) до такої диференціації. З огляду на наведене, запропоновано внесення відповідних змін до КК.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження дає змогу констатувати, що, попри значну кількість розробок із цієї проблематики, вирішення багатьох питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою не було одностайним ні у кримінально-правовій науці, ні у правозастосовній практиці. Це питання набуло ще більшої актуальності у зв'язку з реформуванням кримінального законодавства у контексті посилення боротьби з корупцією. Відтак дисертація є комплексним монографічним дослідженням досі невирішених, стосовно яких немає одностайності в науці та правозастосовній практиці, та таких, що виникли у зв'язку зі змінами в законодавстві, питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою.

Для досягнення мети дисертації та вирішення окреслених у ній задач вивчено нормативне закріплення вчинення злочину службовою особою як обставини, що обтяжує відповідальність, і запропоновано основні шляхи усунення виявлених у процесі дослідження недоліків кримінального законодавства у цій частині.

Основні результати дослідження сформульовано у висновках до розділів наукової роботи, а загалом вони полягають у такому:

1. Відповідно до аналізу історії розвитку законодавства та стану наукового розроблення питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою встановлено, що, зважаючи на «рівень новизни» змін, унесених до КК в цій частині, вони можуть слугувати лише основою для сучасного переосмислення підходів до вирішення питань щодо відповідальності осіб, які наділені управлінськими або подібними функціями.

2. Внаслідок «удосконалення» законодавства про відповідальність

службових осіб у КК з'явилося шість спеціальних суб'єктів, зокрема: будь-яка службова особа (ч. 3, 4 ст. 18 КК; ст.ст. 366, 367, 370 КК); «публічна службова особа» (ст.ст. 364, 368, 369 КК); службова особа юридичної особи приватного права (ст.ст. 364-1, 368-3 КК); особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (за незаконне збагачення – ст. 368-2 КК); особи, які надають публічні послуги (ст.ст. 365-2, 368-4 КК), конкретні види службових осіб, вказані у відповідній статті КК (член виборчої комісії, слідчий, суддя тощо). За вчинення такими особами злочинів, у яких вони не є спеціальними суб'єктами, відповідальність усіх, окрім осіб, які надають публічні послуги, може бути посилена (містити ознаки кваліфікованого складу чи специфічного виду зловживання).

3. Вирішуючи питання про визнання службової особи спеціальним суб'єктом злочину, необхідно звертати особливу увагу на зміст та особливості загальних ознак службової особи як суб'єкта злочину. Надактуальними є питання про «спеціальну» осудність службової особи, а також вік, із якого особа підлягає кримінальній відповідальності та може визнаватись службовою. Стосовно «спеціальної» осудності вважаємо: якщо службова особа не усвідомлює свій статус, розуміючи характер фактично вчинюваних дій (хоча така ситуація можлива лише теоретично), відповідальність за «службовий» злочин виключається, а повинна наставати як за фактично вчинене загальним суб'єктом. Під час вирішення питання щодо віку обґрунтовано, що у разі протиправного отримання статусу службової особи внаслідок, наприклад, подання підроблених документів про її вік (за фактичного його недосягнення), доцільним є притягнення особи до відповідальності як службової за умови фактичного досягнення нею шістнадцятирічного віку. Такий підхід не суперечить ані положенням ст. 18 КК, ані ч. 1 ст. 22 КК.

4. Огляд особливостей урегулювання питань відповідальності за вчинення злочину службовою особою за кримінальним правом окремих зарубіжних держав дав змогу з'ясувати, що у певних державах передбачено можливість кратного збільшення максимального покарання за злочини, вчинені службовими особами (Австрія, Норвегія, Голландія), та кваліфікації використання такою особою свого становища у разі вчинення інших злочинів за сукупністю (Республіка Білорусь), що пропонується використати у КК України.

5. З огляду на поняття «кримінальна відповідальність», констатовано, що наявність обставин, що обтяжують відповідальність, простежується у всіх випадках, коли, порівняно зі ситуаціями за їх відсутності, унеможлиблюється застосування звільнення від кримінальної відповідальності та застосування окремих, менш суворих, форм кримінальної відповідальності; обтяжується призначуване покарання; обтяжується становище особи у процесі виконання (відбування) покарання; обтяжується становище особи щодо наявності у неї судимості; встановлено більш суворі межі відповідальності у самостійній

кримінально-правовій нормі (кваліфікований склад). Доведено, що вчинення злочину службовою особою, за наявності інших обов'язкових ознак, може мати всі такі значення, крім обставини, що обтяжує покарання.

6. У дисертації здійснено класифікацію злочинів, суб'єктом яких є службова особа, за такими критеріями: місце законодавчого закріплення (за розділами КК); вид службової особи, яка є суб'єктом злочину (будь-яка службова особа чи конкретна); ступенем обтяження відповідальності (основний склад, кваліфікований); момент закінчення злочину; ступінь тяжкості злочину. Така класифікація сприяла виявленню відсутності системності та уніфікованості КК щодо регламентації відповідальності службових осіб.

7. Аналіз нормативного закріплення вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки у КК засвідчив, що: у законодавстві відсутня системність у закріпленні такої обставини; зайву плутанину в розуміння цієї ознаки спричиняє розмежування у ст. 364 КК понять «зловживання владою» та «зловживання службовим становищем»; прийнятним є підхід законодавця до визнання обставиною, що обтяжує відповідальність, його скоєння не будь-якою службовою особою, а службовими особами конкретного виду (представниками влади, членами виборчих комісій тощо).

Якщо погоджуватись на використання такої кваліфікуючої ознаки в КК в подальшому, то у складах відповідних злочинів більш точною була би вказівка на те, що злочин вчиняється не «службовою особою, використовуючи своє службове становище», а «службовою особою шляхом зловживання ...». Окрім цього, слід враховувати вид службової особи. Відтак така кваліфікуюча ознака мала б мати такі варіанти закріплення: а) «своїм службовим становищем» – для встановлення посиленої відповідальності лише публічних службових осіб; б) «своїм службовим становищем (повноваженнями)» – для встановлення посиленої відповідальності і публічних службових осіб, і службових осіб юридичних осіб приватного права; в) «своїми повноваженнями» – для встановлення посиленої відповідальності лише службових осіб юридичних осіб приватного права. Водночас за такого підходу і надалі вчинення злочину особою, що надає публічні послуги, не матиме статусу ознаки, що кваліфікує злочин.

8. Зміни в законодавстві обумовлюють необхідність відмови від усталених підходів до кваліфікації службових злочинів. Під час дослідження спростовано усталене твердження про співвідношення інших норм про відповідальність службових осіб зі злочинами у сфері службової діяльності як спеціальних і загальних. Обґрунтовано, що статті, у яких конститутивною ознакою складу (основного чи кваліфікованого) злочину є його вчинення службовою особою, слід вважати специфічними видами зловживання службовим становищем, однак не спеціальними нормами стосовно ст. 364 та

ст. 364-1 КК. За наявності підстав такі діяння слід кваліфікувати за сукупністю статей, якими передбачено відповідальність за специфічний вид злочину, вчинений службовою особою, та ст. 364 або ст. 364-1 КК.

9. Простежити логіку у встановленні меж відповідальності за злочини, суб'єкт основного складу яких спеціальний (службова особа), не вдалося. Діапазон потенційних меж караності таких злочинів різноманітний. Окремі злочини належать до категорії тяжких, із можливістю призначення за їх вчинення покарання у виді позбавлення волі на строк до 10 років. Натомість є близько десяти статей, де передбачено максимальне покарання у виді штрафу. Непослідовним є законодавець, установлюючи межі відповідальності навіть за однакові дії, зокрема за заволодіння майном (різного виду), вчинене службовою особою шляхом зловживання службовим становищем. Якщо у більшості випадків, порівняно з ч. 1 ст. 364 КК, відповідальність посилюється, то у ч. 1 ст. 357 КК це правило вже не працює. Окрім того, в основному за злочини, суб'єкт основного складу яких спеціальний (службова особа), встановлено менш суворі межі караності, ніж за зловживання владою або службовим становищем (ч. 1 ст. 364 КК). Питання, чому законодавець пом'якшив, причому істотно, відповідальність за специфічні види службових зловживань, залишається невирішеним.

10. Порівняно з основним складом, відповідальність за злочини, кваліфіковані за ознакою їх вчинення службовою особою, у всіх випадках посилюється (хоча в КК є одна стаття, де межі основного покарання за кваліфікований склад, порівняно з основним, не змінюються (ст. 397 КК)). Водночас з'ясовано, що законодавець доволі вільно оперує такою ознакою. За її наявності верхня межа відповідальності може посилюватись з різною кратністю. Єдине, що на відміну від злочинів, конститутивною ознакою основного складу яких є їх учинення службовою особою (які у більшості передбачають менш суворі межі відповідальності порівняно з ч. 1 ст. 364 КК), за злочини, кваліфіковані за ознакою їх учинення службовою особою, у більшості випадків передбачено суворіші види і розміри покарань.

11. Як варіант удосконалення КК в частині встановлення відповідальності службових осіб запропоновано:

– виключити з усіх статей КК (окрім Розділу 17) таку кваліфікуючу ознаку, як вчинення злочину службовою особою, у всіх варіантах її нормативного закріплення;

– доповнити статтю 18 КК частиною 5 такого змісту:

«5. При вчиненні особами, передбаченими у ч. 3, 4 цієї статті, а також особами, що надають публічні послуги, шляхом зловживання своїм службовим становищем (повноваженнями), злочинів, спеціальним суб'єктом яких вони не є, межі основних покарань, визначені санкцією статті (частини статті), що передбачає відповідальність за такий злочин, кратно збільшуються:

1) при вчиненні злочину особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, нижня межа – у 1,5, верхня – у 2 рази;

2) при вчиненні злочину особами, які надають публічні послуги, нижня межа – у 1,4, верхня – 1,7 рази;

3) при вчиненні злочину особою, визначеною у примітці до ст. 364 КК, за винятком осіб, вказаних у п. 1 частини 5 цієї статті, нижня межа – у 1,3, верхня – у 1,5 разів;

4) при вчиненні злочину службовими особами юридичних осіб приватного права нижня межа – у 1,2, верхня – 1,3 рази;

5) внаслідок кратного збільшення нижньої межі покарання вона не може перевищувати максимального розміру, визначеного для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу;

б) якщо внаслідок кратного збільшення верхньої межі покарання вона виходить за межі максимального розміру, визначеного для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу, то верхня межа цього виду покарання визначається максимальним розміром, визначеним для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу, а менш суворий вид покарання переводиться у більш суворий з урахуванням положень ст. 72 КК;

7) при засудженні осіб, вказаних у пунктах 1–4 частини 5 цієї статті, суд може призначити додаткове покарання у виді штрафу й у випадках, якщо його спеціально не передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу;

8) під час визначення строків покарань у виді обмеження та позбавлення волі їх розмір заокруглюється до меншого цілого числа місяців;

9) межі санкції, отримані в результаті кратного їх підвищення, враховуються під час визначення ступеня тяжкості злочину, можливого остаточного покарання за сукупністю злочинів та під час вирішення інших кримінально-правових питань»;

– викласти назву та частину 1 статті 364 КК у такій редакції:

«Стаття 364. Зловживання службовим становищем

1. Зловживання службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою службового становища всупереч інтересам служби», далі – за текстом;

– доповнити статтю 364-1 КК приміткою такого змісту: «**Примітка. 1.** Службовими особами у статтях 364-1, 368-3 цього Кодексу є особи, які обіймають постійно чи тимчасово в юридичних особах приватного права посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за

спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Громко В. Зарубежний опыт установления ответственности за совершения преступления должностными лицами / В. Громко // Міжнародний науково-практичний правовий журнал «Legea si viata». – 2014. – № 7. – С. 39–45.

2. Громко В. Я. Особливості визнання службової особи суб'єктом злочину за Кримінальним кодексом України / В. Я. Громко // Університетські наукові записки. – 2015. – № 1. – С. 196–206.

3. Громко В. Я. Поняття обставин, що обтяжують відповідальність за кримінальним правом України / В. Я. Громко // Митна справа. – 2015. – № 1. – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 260–264.

4. Громко В. Я. Види злочинів, кваліфікуючою ознакою яких є їх учинення службовою особою / В. Я. Громко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2015. – Випуск 1. – С. 302–312.

5. Громко В. Я. Загальні підходи до визначення меж відповідальності за вчинення злочину службовою особою / В. Я. Громко // Митна справа. – 2015. – № 2. – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 27–36.

6. Громко В. Я. Загальні ознаки службової особи як спеціального суб'єкта злочину за кримінальним правом України / В. Я. Громко // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2015. – № 11. – С. 181–188.

7. Громко В. Я. Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України / В. Я. Громко // Матеріали Звітної науково-практичної конференції факультету з підготовки слідчих (м. Львів, 23 березня 2012 року). – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – С. 36–39.

8. Громко В. Я. Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України / В. Я. Громко // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : тези доповідей та повідомлень учасників Звітної наукової конференції ад'юнктів, аспірантів (м. Львів, 27 вересня 2013 року). – Львів : ЛьвДУВС, 2013. – С. 54–57.

9. Громко В. Я. Відповідальність службових осіб за кримінальним законом України. Дослідження наукової літератури / В. Я. Громко // Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу : матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 6 грудня 2013 року). – Івано-Франківськ : Редакційно-

видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2013. – С. 3–8.

10. Громко В. Я. Наявність правового статусу «службова особа», як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України / В. Я. Громко // Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 6 березня 2014 року). – Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2014. – С. 175–179.

11. Громко В. Я. До питання статусу нотаріуса та експерта в кримінальному праві України / В. Я. Громко // Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 2 березня 2015 року). – Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2015. – С. 263–266.

АНОТАЦІЯ

Громко В. Я. Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2015.

У дисертації здійснено аналіз нормативного закріплення поняття службової особи у законодавстві України, описано еволюцію цієї нормативної дефініції в українському праві та його сучасне розуміння.

Запропоновано авторську дефініцію обставин, що обтяжують відповідальність. Такими (окрім кваліфікуючих ознак) пропонується вважати також всі випадки, коли «погіршується» становище винного, тобто до нього, з огляду на відповідну обставину, не можуть бути застосовані «заохочувальні» інститути кримінального законодавства.

Здійснено порівняльний аналіз меж відповідальності за злочини, спеціальним суб'єктом яких може бути службова особа, що засвідчило відсутність системності КК у цьому напрямі. Відтак для уніфікованого вирішення цієї проблеми запропоновано відмовитися від відповідної кваліфікуючої ознаки з одночасним нормативним урегулюванням цього питання в окремій нормі Загальної частини КК.

У роботі спростовано усталене твердження про співвідношення інших норм про відповідальність службових осіб зі злочинами у сфері службової діяльності як спеціальних і загальних. Визнано слушним вважати їх специфічними видами зловживання службовим становищем, однак не спеціальними нормами, а відтак запропоновано нові правила кваліфікації у таких випадках.

За результатами виявлених недоліків запропоновано внести відповідні зміни та доповнення до КК України з метою їх усунення.

Ключові слова: злочин у сфері службової діяльності; службова особа; особа, що надає публічні послуги; кримінальна відповідальність; обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність; кваліфікуюча ознака; зловживання службовим становищем.

АННОТАЦІЯ

Громко В. Я. Совершение преступления должностным лицом как обстоятельство, отягчающее ответственность по уголовному праву Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Львовский государственный университет внутренних дел МВД Украины, Львов, 2015.

В диссертации проведен анализ нормативного закрепления понятия должностного лица в законодательстве Украины, описано эволюцию этой нормативной дефиниции в украинском праве и ее современное понимание. Сделан вывод, что в действующем УК предусмотрено шесть специальных субъектов ответственности за совершение преступлений должностными лицами и лицами, которые предоставляют публичные услуги. Охарактеризованы их правовой статус и различие между ними.

Предложена авторская дефиниция обстоятельств, отягчающих ответственность. Такими (кроме квалифицирующих признаков) предлагается считать также все случаи, когда «ухудшается» положение виновного, то есть к нему, учитывая соответствующую обстоятельство, не могут быть применены «поощрительные» институты уголовного законодательства. Таким образом, констатировано, что наличие обстоятельств, отягчающих ответственность, имеет место во всех случаях, когда по сравнению с ситуациями при их отсутствии: исключается возможность применения освобождения от уголовной ответственности; исключается применение отдельных, менее строгих, форм уголовной ответственности; отягощается назначаемое наказание; отягощается положение лица в процессе исполнения (отбывания) наказания; отягощается положение лица относительно наличия у него судимости; установлены более строгие границы ответственности в самостоятельной уголовно-правовой норме (квалифицированный состав).

В работе проведена классификация преступлений, субъектом которых является должностное лицо, по следующим критериям: место законодательного закрепления (по разделам Особенной части УК); вид должностного лица, являющегося субъектом преступления (любое должностное лицо или конкретное); степень отягощения ответственности (основной состав, квалифицированный); момент окончания преступления; степень тяжести преступления. На основе этих классификаций проведено и представлено в форме диаграмм ряд сравнительных анализов границ ответственности за преступления, специальным субъектом которых может быть должностное лицо, а именно: а) преступлений, предусмотренных статьями раздела 17 УК; б) преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 364 УК, и преступлений, предусмотренных статьями других (кроме 17) разделов УК, субъектом которых может быть только должностное лицо или, как правило, должностное лицо; в) преступлений, квалифицирующим признаком которых является их совершение должностным лицом по сравнению с соответствующими преступлениями с основным составом и ч. 1 ст. 364 УК. Проведенные исследования свидетельствуют об отсутствии системности УК в этом направлении.

В процессе исследования отмечено использование законодателем подобных, но в то же время отличных, законодательных конструкций «злоупотребление служебным положением» и «злоупотребление полномочиями». Первая обозначает противоправные деяния должностных лиц, понятия которых предложено в примечании к ст. 364 УК, другая – действия должностных лиц юридических лиц частного права и лиц, оказывающих публичные услуги. Сделан вывод, что это делает невозможным применение усиленной ответственности к деяниям должностных лиц юридических лиц частного права во всех случаях, когда в соответствующей статье УК ответственность связывается с использованием (злоупотреблением) служебного положения. Акцентируется на том, что по сравнению со служебными лицами фактически без внимания законодателя остались случаи совершения других преступлений лицами, которые предоставляют публичные услуги.

В работе обосновывается, что для решения проблемы унифицированного усиления ответственности за совершение преступления должностным лицом целесообразным является отказ от соответствующего квалифицирующего признака с одновременным нормативным урегулированием этого вопроса в отдельной норме Общей части УК. Такой подход даст возможность: дифференцировать ответственность всех категорий служебных и подобных лиц (лиц, которые предоставляют публичные услуги), а также обеспечить единые подходы (унификацию) такой дифференциации.

В работе опровергнуто устоявшееся утверждение о соотношении других норм об ответственности должностных лиц с преступлениями в сфере служебной деятельности как специальных и общих. Обосновывается это

изменениями в уголовном законодательстве в части закрепления, что существенным вредом в статьях 364, 364-1 УК является вред материального характера. Поэтому предложено считать такие преступления специфическими видами злоупотребления служебным положением, однако не специальными нормами.

По результатам выявленных недостатков предложено внести соответствующие изменения и дополнения в УК Украины с целью их устранения.

Ключевые слова: преступление в сфере служебной деятельности; должностное лицо; лицо, предоставляющее публичные услуги; уголовная ответственность; обстоятельство, отягчающее уголовную ответственность; квалифицирующий признак; злоупотребление служебным положением.

ANNOTATION

Hromko V. Y. Committing a Crime by an Official As a Circumstance Aggravating Responsibility According to the Criminal Law of Ukraine. – Manuscript rights reserved.

Thesis on scientific degree of Candidate of Legal Sciences on speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal-Executive Law. – Lviv State University of Internal Affairs of the MIA of Ukraine, Lviv, 2015.

The dissertation analyses the regular consolidation of the concept «officer» in the Law of Ukraine, describes the evolution of this normative definition in the Ukrainian law and its modern understanding.

The author's definition of the circumstances aggravating liability is suggested. Such ones (except for the qualifying features) are also proposed to consider all the circumstances where the situation of the guilty is «deteriorating» i.e. according to the appropriate circumstance the «promotional» institutes of the criminal law cannot be applied to him / her.

In the paper a number of comparative analyses of liability limits: for the crimes the special subject of which can be an official who was witnessed the lack of constituency of the Criminal Code of Ukraine in this regard. So for the unified solution to this problem it is proposed to abandon the relevant aggravating circumstance and at the same time the normative regulation of this issue in a separate part of the Common Criminal Code.

The paper refutes the established statement about the correlation of other norms about the liability of officials on the crimes in the sphere of official activities of both the special and general ones. They are suggested to consider as specific kinds of office abuse, however not special norms, and then the new rules for qualification are offered.

According to the results of the revealed drawbacks the versions of relevant amendments and complements to the Criminal Code of Ukraine are proposed in order to eliminate them.

Keywords: crime in the official activities; official; person providing public services; criminal liability; circumstance aggravating criminal liability; aggravating circumstance; office abuse.

Підписано до друку 31.08.2015 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 78-15.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.